

Дарія Самохвал

студент другого курсу факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка,
dariasamokhval@gmail.com

«МИНАЮТЬ ДНІ, МИНАЮТЬ НОЧІ...» ТАРАСА ШЕВЧЕНКА У ПЕРЕКЛАДІ БОГДАНА ЛЕПКОГО ПОЛЬСЬКОЮ МОВОЮ

Богдан Лепкий – письменник, літературознавець, критик, перекладач та «амбасадор української культури в Польщі». «Завдяки його громадсько-культурній, педагогічній, науковій, суспільно-політичній діяльності, – стверджує Н. Білик, – польський Краків став частиною української історії ХХ сторіччя» [1, с. 122]. Б. Лепкий прагнув відкрити світові нашу культуру та піднести українську національну свідомість, він був єдиною ланкою між Україною та Європою.

Відомо, що Б. Лепкий з дитинства ріс та виховувався в атмосфері, котра була пройнята тісним впливом української та польської культур. «Освіту митець здобув у польській гімназії в Бережанах, де були український та польський хори...» [1, с. 122]. У сім'ї Лепких плекали звичай вечірніх читань «Кобзаря». Батько, відомий в українському письменстві як Марко Мурава, вимагав, аби діти переказували й аналізували поезії, що безумовно вплинуло на формування літературного смаку письменника. Саме тому Б. Лепкий упродовж усього свого творчого життя приділяв велику увагу творчості Т. Шевченка: перекладав, редагував тексти, писав передмови та коментарі. Б. Лепкий хотів донести слово Кобзаря до широкого загалу, всіляко популяризував його твори за межами України.

У 1936 році до 75-ліття з дня смерті Т. Шевченка був виданий XIV-ий із XVI-ти томів, що становили Повне видання творів Т. Шевченка. До редакції видання входили такі поважні науковці, як професори О. Лотоцький (голова редакційної комісії), Р. Смаль-Стоцький (секретар) та А. Петренко (відповідальний редактор), а також П. Зайцев (редактор). XIV том, що вийшов за редакцією Б. Лепкого, умістив переклади поезій польською мовою. Власне

101 твір Кобзаря у 106 перекладах, 25 з них здійснив Богдан Сильвестрович. Структура тому така: 1) передмова; 2) з «Кобзаря» 1840 р.; 3) з інших поезій ранньої доби (1837-1842); 4) з альбому «Три літа» (1843 – 1845); 5) з циклю «В казематі» (18. IV – 30. V. 1847); 6) невольнича муза (1847-1850); 7) після повороту з заслання (1857-1861). Під рубрикою «Статті і бібліографія» до тому увійшли: стаття П. Зайцева «Про польські переклади з Шевченка»; Бібліографічні завваги Б. Лепкого і П. Зайцева; Спис перекладів поезій Т. Шевченка на польську мову. Серед перекладів Б. Лепкого, уміщених в XIV томі, зустрічаються тематично і жанрово різні твори, починаючи з особистої і завершуючи громадянською поезією.

Переклад художнього твору – річ надзвичайно складна, поготів – якщо це спадщина генія української літератури Тараса Шевченка. П. Зайцев, відомий шевченкознавець, писав про переклад Б. Лепким «Неофітів» та поезії «Минають дні, минають ночі...», як про «справді взірцеві» у виданні [4, с. 346].

Шевченкіана Богдана Лепкого-перекладача є найбільш довершеною та глибоко осмисленою. Поезія «Минають дні, минають ночі...» – це засудження байдужих людей, які не хочуть боротися за свободу. Цю поезію Шевченко писав у петропавловській фортеці, ув'язнений, можливо, саме тому вона так чіпляє душу читача.

Б. Лепкий володів винятковим хистом, адже для вдалого перекладу потрібно враховувати багато чинників : версифікацію, ритміку, зміст, художню форму та тропи. Поділяю думку тих дослідників, котрі переклад поезії «Минають дні, минають ночі» Б. Лепким трактують як вірець. Перш за все, йому вдалося зберегти ритміку та віршований розмір (чотирьохстопний ямб), хоча через різну систему наголошування це було доволі складно (у польській мові сталий наголос на передостанній склад слова):

Mijają dni, mijają noce	I wszystko śpi, i nie wiem sam,
I mija lato. Żółty liść	Czy życie to, czy życia kres,
Szeleszcze w lesie; gasną oczy,	Bo bez radości i bez łez
Zasnęły myśli, serce śpi.	Wałęsam się to tu, to tam....

Минають дні, минають ночі,
 Минає літо, шелестить
 Пожовкле листя, гаснуть очі,
 Заснули думи, серце спить,

І все заснуло, і не знаю,
 Чи я живу, чи доживаю,
 Чи так по світу волочусь,
 Бо вже не плачу й не сміюсь...

У поезії зустрічається неприродний порядок слів та побудова штучних фраз, що теж зумовлено ритмом:

Nie kaź być pomiędzy braćmi
 Kłoda próchniejąca

Дослівно: Не дай мені згнити
 між братами

Головним критерієм успіху є зв'язок перекладача з автором, а Богдан Сильвестрович плекав любов до Кобзаря з раннього дитинства, тому й відчував поезію, як ніхто інший. Перекладач дотримується оригінальних звернень і додає ще більшої ліричності риторичними запитаннями, окликами, повторами та обірваними реченнями:

Dolo, gdzieś ty? Dolo, gdzieś ty?
 Niema... Niema doli!

Доле, де ти! Доле, де ти?
 Нема ніякої...

Богдан Лепкий не нехтує метафорами Т. Шевченка, а з точністю їх відтворює польською мовою:

Szeleszcze w lesie; gasną oczy,
Zasnęły myśli, serce śpi.

Пожовкле листя, гаснуть очі,
Заснули думи, серце спить.

Не вдалося перекладачу відтворити анафору, яка так градаційно підкреслювала ницість та беззмістовність життя людей, лінивих до боротьби, законтетованих

сірим

існуванням:

Spać i spać na woli,
 I na wieki swe powieki
 Zamknać, nic po sobie.

І спати на волі,
 І заснути навік-віки,
 І сліду не кинуть.

Та наведена вище «хиба» не є виявом непрофесіоналізму Б. Лепкого, радше фіксує неможливість ідентичного перекладу.

Богдан Сильвестрович своїм перекладом сягнув неможливого, він зберіг одночасно і зміст, і ритміку, виявивши безумовний перекладацький дар і поетичне чуття. Багато колег Б. Лепкого намагалися досягнути ідеалу, та,

вважають дослідники, Л. Кондратовіч рідко зберігав ритміку оригіналу і без потреби змінював зміст, С. Твердохліб слідував ритміці, але нехтував змістом і образами, а Л. Совінський вносив до тексту «такі думки, що їх Шевченко ніколи не висловлював» [4, с. 346].

Безперечною заслугою Богдана Лепкого є художнє вміння перетворити любов і знання творів Кобзаря на лектуру іншомовних читачів, як-от поляків у аналізованому випадку. «У розумінні Б. Лепкого, Шевченко – то своєрідний містичний дух-опікун українства, він – найбільший «єдинитель української землі й українського народу» [2, с. 16].

Викладаючи у найдавнішому в Польщі Ягеллонському університеті професор залучає студентів до написання наукових робіт на шевченківську тематику, чим популяризує особистість та творчість Кобзаря. Недаремно В. Лев виокремлював його очевидну заслугу перед двома слов'янськими культурами: «відкрив для польського читача справжнього Шевченка та його ідеї» [5, с. 181].

150-літній ювілей Б. Лепкого справедливо «воскрешає» до духовного життя сучасних українців, загрожених північним агресивним сусідом і водночас ревно рятованих нашими сусідами західними, зокрема поляками. Воскрешає спадщину митця, що поклав своє фізичне і творче життя на олтар служіння українській нації. Воскрешає образ поета і перекладача Б. Лепкого, який любив Україну завжди і скрізь. А геніальний переклад вірша «Минають дні, минають ночі» є досконалим виявом тієї любові.

Список використаної літератури

1. Білик Н. Богдан Лепкий. Життя і діяльність. Тернопіль : Джура, 2001. 172 с.
2. Богдан Лепкий в духовній історії України: матеріали наукової конференції. Бережани, 27 серпня 2005 р. / за наук. ред. Р. Т. Гром'яка. Тернопіль: Джура, 2006. 128 с.
3. Високе небо Богдана Лепкого: Спроба антології у публіцистиці, поезії, музиці. Бережани-Тернопіль: Джура, 2001. 204 с.

4. Зайцев П. Про польські переклади з Шевченка. *Шевченко Т. Повне видання творів Т. Шевченка*. Т. XIV: Переклади поезій на польську мову / Богдан Лепкий. Варшава – Львів: Український науковий інститут, 1936. С. 345-353.

5. Лев В. Богдан Лепкий. 1872-1941. Життя і творчість. *Записки НТШ*. Т. СХСІІІ. Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто, 1976. 329 с.

6. Мельничайко В. Поезії Тараса Шевченка в перекладі Богдана Лепкого польською мовою. *Богдан Лепкий – видатний український письменник* : збірник статей і матеріалів урочистої академії, присвяченої 120-річчю від дня народження письменника / відпов. ред.: Р. Т. Гром'як, М. П. Ткачук. Тернопіль: ТДП, 1993. С. 61-66.

7. Шевченко Т. Кобзар: *Зібрання творів: в 6 т. Т. 1: Поезія 1837-1847*. Київ: Наукова думка, 2003. С. 367.

8. Шевченко Т. Твори Т. XIV: Переклади поезій на польську мову. Варшава-Львів: Український науковий інститут, 1936. С. 175-176.